

**Latviešu valodas un literatūras
2. posma olimpiāde 11.–12. klasei
2016. gada 18. janvārī**

1. daļa

1. uzdevums. Sakārtojiet un atbilžu lapā pareizā secībā ierakstiet autora vārdu, uzvārdu, literārā darba žanru vai veidu, nosaukumu un valsti, kurā dzīvojis un darbojies šis autors! (14 punkti)

Visa rindiņa pareizi – 2 punkti; 1 kļūda – 1 punkts; vairāk nekā viena kļūda – 0 punktu.

ATBILŽU TABULA

Nr.	Vārds	Uzvārds	Žanrs vai veids	Darba nosaukums	Valsts
1.1.	Māris	Bērziņš	romāns	Svina garša	Latvija
1.2.	Hulio	Kortāsars	romāns	Klasīšu spēle	Argentīna
1.3.	Entonijs	Bērdžess	romāns	Mehāniskais apelsīns	Anglija
1.4.	Hermanis	Hese	romāns	Stikla pērlīšu spēle	Vācija
1.5.	Augusts	Strindbergs	luga	Jūlijas jaunkundze	Zviedrija
1.6.	Andrejs	Upīts	romāns	Zaļā zeme	Latvija
1.7.	Jānis	Rokpelnis	dzeja	Post factum	Latvija

Maksimālais punktu skaits – 14.

2. daļa

2. uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem par Jāņa Ezeriņa dzīvi un daiļradi! (21 punkts)

2.1. Kur atradās Valkas Skolotāju seminārs laikā, kad tur mācījās Jānis Ezeriņš? (1 punkts)

* Valmierā – 1 punkts.

2.2. Kuras politiskās varas laikā un kurā gadā Jānis Ezeriņš tika apcietināts? Nosauciet vēl divus latviešu rakstniekus (ar pilnu vārdu un uzvārdu), kuri politisku uzskatu dēļ ir bijuši apcietinājumā? (3 punkti)

* Vācu okupācijas laikā 1918. gadā.

* Vācu okupācijas laikā – 1 punkts.

* 1918. gadā – 1 punkts.

* Linards Laicens, Kārlis Skalbe, Andrejs Upīts, Knuts Skujenieks – 1 punkts.

2.3. Kura itāļu rakstnieka noveles tulkojis Jānis Ezeriņš, kuru laikmetu pārstāv šis itāļu rakstnieks? (2 punkti)

* Džovani Bokāčo – 1 punkts.

* Dž. Bokāčo – 1 punkts.

* Bokačo – 1 punkts.

* Bokāčo – 1 punkts.

* Renesanse – 1 punkts.

* 14. gadsimts – 0,5 punkti.

2.4. Nosauciet vienu Oskara Vailda darbu, ko tulkojis Jānis Ezeriņš! (1 punkts)

* “Kentervila spoks”, “Doriana Greja ģimete”, “Lorda Artura Seviļa noziegums” – 1 punkts.

2.5. Novele “Gulripšas dārzā”. Miniet Jāņa Ezeriņa dzīves biogrāfisku faktu, kas saistīts ar noveles nosaukumu! (1 punkts)

* Ārstēšanās sanatorijā – 1 punkts.

2.6. Kāds sakars frāzei *Unus e multis* ar Jāņa Ezeriņa daiļradi? (1 punkts)

* Pseidonīms – 1 punkts.

2.7. Nosauciet trīs dzīvniekus, kas minēti Jāņa Ezeriņa darbu nosaukumos! (2 punkti)

* Kādas *blusas* stāsts”, “*Vēršu cīņas*”, “*Mērkaķis*”, “*Peles pēdējie gadi*”, “*Rožainais ēzelis*”, “*Gulbja nāve*”.

2.8. Nosauciet Jāņa Ezeriņa vienīgā paša sakārtotā dzejoļu krājuma nosaukumu! (1 punkts)

* “*Krāšņatas*” – 1 punkts.

2.9. Kā sauc teātra izrādi, kas veidota pēc Jāņa Ezeriņa darbiem un ieguva Spēlmaņu nakts galveno balvu 2013./2014. gada sezonā? (1 punkts)

* “*Ezeriņš*” – 1 punkts.

2.10. Nosauciet piecus latviešu rakstniekus, kuru uzvārds ir saistīts ar ūdenskrātuves nosaukumu! (3 punkti)

* Regīna Ezera, Jānis Ezeriņš, Viktors Avotiņš, Ernests Birznieks-Upītis, Andrejs Upīts, Pērsietis, Skaidrīte Kaldupe, Ezerietis, Vija Upmale, Jānis Valks (viens no nozīmēm – strauts), Daina Avotiņa u. c. – 3 punkti.

* R. Ezera, J. Ezeriņš, V. Avotiņš, E. Birznieks-Upītis u.c. – 3 punkti.

2.11. Izlasiet Jāņa Ezeriņa noveles “Burbeka tēva noslēpums” fragmentu un atbildiet uz jautājumiem! (6 punkti)

“Tikai nesakait man: Burbeka tēv, tas jau bija piecdesmit gadu atpakaļ. Nē, tas bija manā mūžā.”

Še Burbeka tēvs aplūsa un likās, galīgi. Mans brālis skatījās viņā ciešām, nopietnām acīm. Sirmā galva juta šo skatienu. Burbeka tēvs sakustējās un piebilda:

“To es jums, bērniņi, stāstīju tikai tāpēc, lai jūs redzētu, kādi ir tie labie cilvēki. Tie zelta tētiņi! Tad nu redziet! Redziet! Nē, nē, bērniņi, visi mēs tādi – ikvienam kaklā kaut kas aizspriedies. Vai tas būtu šķesteris, vai pats mācītājs. Kaut, kur, lūk, iekšā guļ tāda nagla, tāda ierūsējusi nagla, ka ir Dievam kauns atzīties. Iespiežas, lūk, pa to garo mūžu. Guļ tur un rūš, un beidz mūžu kopā. Un tas ir tas labums... un nebūtu tās naglas, un nebūtu tā labuma, un nebūtu no manis tēva, būtu tikai vecis... Burbeka vecis. Tā gan, mīļie bērniņi.”

Burbeka tēvs piecēlās. Pastāvēja brītiņu un paskatījās uz mums abiem pēc kārtas.

“Nu tad ardieviņu,” un sāka soļot gar dārza malu.

Mēs neaizturējām. Viņš gāja lēni, līdz izzuda vēl nepļautās druvās.”

Ezeriņš J. Burbeka tēva noslēpums. Grām.: Ezeriņš J. *Izmeklētas noveles*. Rīga: Latvju Grāmata, 1942, 186.–187. lpp.

2.11.1. Atrodiet tekstā vienu metonīmiju! (1 punkts)

* Sirmā galva – 1 punkts.

2.11.2. Atrodiet tekstā ironiju! (1 punkts)

* Zelta tētiņi – 0,5 punkti.

* Tie labie cilvēki – 0,5 punkti.

2.11.3. Kas ir vēstītājs fragmentā! (1 punkts)

* Viens no brāļiem.

2.11.4. Kādas Jāņa Ezeriņa prozai raksturīgas iezīmes saskatāt fragmentā? Miniet vismaz trīs (3) iezīmes! (3 punkti)

Iespējamās atbildes – par katru 1 punkts:

- * ironija,
- * cilvēks, kas slēpj savu seju vai noslēpumu,
- * novele kā stāsts stāstā,
- * reālisms – cilvēka rakstura pamatojums dzīves apstākļos, notikumos, kas tomēr ļauj tos nosacīti pārvarēt,
- * detaļu precizitāte,
- * individualizēta personu runa.

Maksimālais punktu skaits – 21 punkts

3. daļa

3. uzdevums. Izlasiet teksta fragmentu un izpildiet uzdevumus! (12 punkti)

Un es jums saku, ka no magnētu bezkaunības un knīpstangu nepatikšanām jūs neaizbēgsit ne aiz kādiem dzelzs žogiem – viņi līdīs vēl vairāk. Jūs varat paglābties vienīgi aiz ļoti, ļoti smalkiem tamborētiem žogiem. Vēl drošāk, ja jums ir pazīšanās ar kādu meistarīgu zirnekli – neviena nagla, neviena lidmašīna savu mūžu nav redzēta sapīnusi zirnekļa tīklā.

(Pēc Imanta Ziedoņa pasakas “Pasaka par smalku žogu”)

3.1. Izrakstiet visas tekstā minētās darbības vārda formas (arī salikto laiku, ciešamās kārtas un divdabja formas), pārveidojiet darbības vārdus pamatformā un nosakiet darbības vārda konjugāciju! (8 punkti)

Par katru pareizu vārdu rindu 1 punkts.

Nr.	Darbības vārda forma tekstā	Pamatforma	Konjugācija
Piem.	saku	sacīt	3. konjugācija
1.	neaizbēgsit	neaizbēgt	1. konjugācija
2.	līdīs	līst	1. konjugācija
3.	varat	varēt	3. konjugācija
4.	paglābties	paglābties	1. konjugācija
5.	tamborētiem	tamborēt	2. konjugācija
6.	ir	būt	nekārtns darbības vārds
7.	nav redzēta ¹	neredzēt	3. konjugācija
8.	sapīnusi	sapītis	1. konjugācija

¹ – Par pareizu uzskatāma arī atbilde, ja katra vārdforma analizēta atsevišķi (pamatformas nebūt un redzēt). Tad par abām pareizām rindām kopā 1 punkts.

3.2. Izrakstiet atsevišķi visas tekstā minētās divdabja formas un sadaliet morfēmās! (2 punkti)

Par katru pareizu vārdu rindu 1 punkts.

Nr.	Divdabja forma	Dalījums morfēmās
Piem.	redzēta	redz-ē-t-a

1.	tamborētiem	tambor-ē-t-iem
2.	sapinusies	sa-pin-us-ies

3.3. Izrakstiet no teksta fragmenta visus īpašības vārdus! (2 punkti)

Par katru pareizu vārdu rindu 1 punkts (par pareizu atbildi uzskatāma gan īpašības vārda pamatforma, gan tekstā lietotā forma).

Nr.	Īpašības vārds
1.	smalks
2.	meistarīgs

4. uzdevums. Izlasiet teksta fragmentus un izpildiet uzdevumus! (9 punkti)

Es pazinu kādu Feju, kura skaisti tamborē. Pats es esmu vairāk no dzelzs un valkāju tikai dzelzs vamžus un bruņukrekļus – pašam man neko notamborēt nevajag. Man kājās ir saksaula tupeles un galvā drāšu mice. Un sirds man ir no sarkanās dzelzsrūdas. Mana runāšana ir no skaista bleķa. Es esmu dzelzs vīrs, un pašam man neko notamborēt nevajag.

Feja man ietamborēja žogā vēl speciālas actiņas visādām smaržām no meža: atsevišķi lapu un atsevišķi puķu pūtieniem. Tas bija tāds tālvadāms žogs: pie manas gultas gala bija simtiem cilpiņu, man tikai bija jāparauj, kādu es vēlos, un no žoga actiņām nāca sveķu smarža vai sēņu smarža, praulu aukstums un čiekuru čabieni.

(No Imanta Ziedoņa pasakas “Pasaka par smalku žogu”)

4.1. Ierakstiet tabulā literārās valodas sinonīmus tekstā minētajiem vārdiem! (4 punkti)

Par katru pareizu vārdu 1 punkts.

Nr.	Vārds	Literārās valodas sinonīms
1.	vamzis	džemperis, jaka
2.	drāts	stieple
3.	mice	cepure
4.	bleķis	skārds

4.2. Ierakstiet tabulā tekstā minēto atvasināto vārdu motivētājevārdus (resp., vārdus, no kuriem tie darināti)! (5 punkti)

Par katru pareizu vārdu 1 punkts.

Nr.	Atvasinātais vārds	Motivētājevārds
Piem.	actiņa	acs
1.	pūtiens	pūst
2.	ietamborēt	tamborēt
3.	cilpiņa	cilpa
4.	aukstums	auksts
5.	čabiens	čabēt

5. uzdevums. Izlasiet teksta fragmentu, atrodiet tajā lietvārdus instrumentālī un izrakstiet tos! (2 punkti)

Tā Ķeburkājais auga – vienās spurās un āķos. Bet kādu dienu ievēroja, ka skudras – arī tādas āķīgas un ķekšainām kājiņām – stiepj un kārto apaļas oliņas. Un Mēness ir asiem ragiem, bet debesis iet apaļu ceļu tāpat kā Saule.

(No Imanta Ziedoņa pasakas “Ķeburkājais ar “Ķ””)

Par katru pareizu vārdu 1 punkts.

Nr.	Lietvārds instrumentālī
1.	kājiņām
2.	ragiem

6. uzdevums. Izlasiet teksta fragmentu un skaidrojiet ar indeksiem numurēto pieturzīmju lietojumu! (5 punkti)

Ķeburkājais nekā nevarēja uzzīmēt taisnas lietas. Lielgabalus viņš zīmēja tādas kā vaļā atlupušus čiekurus –¹ ar spuru uz priekšu. Un nekā viņš nemācēja uzzīmēt taisnus ceļus:² viņam tie sējās pušķos vai uzmetās kā šūpoles kokos,³ vai vienkārši tā samudžinājās, ka varēja apmaldīties. Taisnu koku vispār nebija –⁴ bija tādi kā saspaužamadatas, un krūmi –⁵ kā tītari izplestām astēm.

(No Imanta Ziedoņa pasakas “Ķeburkājais ar “Ķ””)

Par katru pareizu skaidrojumu 1 punkts.

Pieturzīmes numurs	Skaidrojums
<i>Piem.</i>	<i>Komats norāda palīgteikuma sākumu.</i>
1.	Domuzīme atdala fakultatīvu savrupinājumu.
2.	Kols atdala neatkarīgu teikuma daļu.
3.	Komats atkārtota sakārtojuma saikļa <i>vai</i> priekšā (<i>vai</i> saista vienlīdzīgus teikuma locekļus).
4.	Domuzīme atdala neatkarīgu teikuma daļu.
5.	Domuzīme norāda uz izlaistu saitiņu <i>bija</i> (<i>vai</i> izlaistu izteicēju <i>bija tādi</i>).

7. uzdevums. Izlasiet teksta fragmentu un salieciet tajā trūkstošās pieturzīmes atbilstoši latviešu literārās valodas interpunkcijas prasībām! (7 punkti)

Par katru pareizi ieliktu pieturzīmi 1 punkts (kopumā tekstā trūkst 7 pieturzīmju – sk. iekrāsojumu).

Par katru nepareizi ieliktu pieturzīmi viens punkts tiek atņemts.

Meteorīti saka krist ■ lielāki un mazāki ■ katru dienu. Nu sāka braukt zinātnieki un daudzjās vārtos, lai laiž viņus iekšā, jo meteorīti ■ tie neesot mani, tie piederot visai pasaulei, tie esot jāpēta. Un piebrauca pilna sēta ar mašīnām, ■ krāniem un instrumentiem, ■ un skafandros tērptiem vīriem² un urkšķēja, ■ rūca un rakās, ■ un aizveda visus caurumus beidzot ar visiem dzelzs putekļiem līdzī un kausētu zemi.

(Pēc Imanta Ziedoņa pasakas “Pasaka par smalku žogu”)

² – šajā vietā ieliktu komatu par kļūdu neuzskata.

4. daļa

8. uzdevums. Izvēlieties vienu no piedāvātajiem tematiem un uzrakstiet pārsپردumu (350–400 vārdu)! (34 punkti)

8.1. Labā un ļaunā opozīcija mūsdienu literārajā pasakā (jāizmanto vismaz viena pasaka).

8.2. Melnā kaķa pasaka.

8.3. Spēle literārajā pasakā (jāizmanto vismaz viena pasaka).

4. daļa

8.uzdevums

Pārsprieduma apjoms – 350–400 vārdu (34 punkti)

Punkti	Pārsprieduma saturs		Pārsprieduma kompozīcija			Latviešu valodas lietojums un kvalitāte	
	Temata izpratne (5 p.)	Temata argumentācija (5 p.)	Darba apjoms (2 p.)	Rindkopu struktūrēšana (2 p.)	Izklāsta secīgums (3 p.)	Vārdu krājums (3 p.)	Stils (4 p.)
5	Temats izprasts, patstāvīgas domas, radoši, oriģināli spriedumi un atziņas.	Temats mērķtiecīgi un pārliecinoši argumentēts, fakti un piemēri analizēti, salīdzināti, vērtēti. Skaidri atklāta personiskā attieksme, uzskati, vērtības.	-	-	-	-	-
4	Saturs atbilst tematam, patstāvīgas domas, spriedumi. Pietrūkst oriģinalitātes, spējas ieinteresēt.	Temats argumentēts, izmantoti ne mazāk kā 3 fakti un piemēri, kas analizēti, salīdzināti, vērtēti. Nepārliecinoši atklāta personiskā attieksme un uzskati.	-	-	-	-	Darbā ievērots vienots stils, 0 stila kļūdu.
3	Daļēji atklāts temats (sašaurināts vai paplašināts). Vienpusīga, fragmentāra pieeja temata atklāsmei, trafareti spriedumi.	Temats pamatā argumentēts, izmantoti ne mazāk kā 2 fakti un piemēri, ko skolēns centies analizēt. Pieļauta 1 faktu kļūda. Maz atklāta personiskā attieksme un uzskati.	-	-	Pārsprieduma kompozīcija pilnībā atbilst pārsprieduma uzbūvei, temats atklāts secīgi un mērķtiecīgi.	Bagāta , temata izklāstam atbilstīga valoda, daudzveidīgas teikuma konstrukcijas .	Darbā pamatā ir vienots stils, 1–2 stila kļūdas.
2	Temata virspusēja sapratne, ir novirze no temata. Darbs bezpersonisks.	Temata atklāsmē atlasīti nebūtiski, nepārliecinoši fakti un piemēri, kas atstāj informatīvu iespaidu vai pieļautas 2–3 faktu kļūdas. Nav personiskās attieksmes.	Ievērots noteiktais apjoms .	Darbā visur ievērots precīzs dalījums rindkopās .	Darbs plānveidīgs, bet pietrūkst mērķtiecības galvenās domas atklāsmē.	Tematam pamatā atbilstīga valoda un daudzveidīgi teikumi.	Ir būtiskas stila nepilnības, 3–5 stila kļūdas.
1	Temats nav izprasts, jo ir ap 50% novirze no tā, virspusējība, frāžainība.	Atlasīti un nosaukti nebūtiski, nepārliecinoši fakti, trūkst analīzes, ir vispārīgi spriedumi, vai pieļautas 4–5 faktu kļūdas.	Darba apjoms par lielu (130% un vairāk).	1–2 rindkopu nodalīšanas kļūdas.	Nepamatoti paplašināts vai sašaurināts ievads vai	Ierobežots vārdu krājums un tā izmantojums, vienvērtīgas	Stila nepilnības apgrūtina teksta uztveri,

		Nav personiskās attieksmes.			nobeigums vai kāda no tiem trūkst.	teikuma konstrukcijas.	6–8 stila kļūdas.
0	Saturs vairāk nekā 60% neatbilst tematam, virspusējība, frāžainība.	Izmantoti vispārzināmi, frāžaini, nekonkrēti piemēri, nav analīzes un personiskās attieksmes.	Darba apjoms samazināts (50% un mazāk).	3 un vairāk rindkopu nodalīšanas kļūdas.	Darbs nav plānveidīgs, trūkst 2 uzbūves daļu.	Ierobežotais vārdu krājums, tā izmantojums traucē uztvert domu.	Stils neizkopts, 9 un vairāk stila kļūdas.

Ort., interp. kļūdas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	16 un vairāk kļūdu	15	14	12–13	10–11	8–9	6–7	4–5	3	2	1